

Aanval met tanks op een Duitsche stelling.

Kortemark, spionage door een burger, 5000 mark.

In Mei 1915 :

Voor schade aan telefoon- of telegraafdraden : Erembodegem, 5000 mark. Moorzele, 4000. Baarddegem, 5000. Vracene, 4000. Zwijnaarde, 10.000 mark.

In Juni 1915 :

Bachte-Maria-Laerne, belemmering van 't auto-verkeer, 2000 mark.

Deinze, Franschegezinde betooging, 4000 mark.

Petegem-bij-Deinze, zelfde reden, 4000 mark.

Moën, schade aan de telefoonlijnen, 1000 mark.

Kortrijk, beschadiging van den spoorweg, 20.000 mark.

Melle, schade aan de telefoonlijnen, 20.000 mark.

Schoonaarde, beschadiging van den spoorweg, 5000 mark.

St. Gilles, vernieling van een seinlantaarn, 5000 mark.

Erpe, schending van een graf, 3000 mark.

Baasrode, beschadiging van den spoorweg, 5000 mark.

In Juli 1915 :

Voor 't houden van duiven : Wetteren, 500. Kerckskeu, 400. Velzike, 400. Zonnegem, 500 mark.

Gijselbrechem, voor belediging van 't Duitsche leger, 2000 mark.

Harelbeke, voor 't houden van duiven, 500 mark.

In Augustus 1915 :

Oost-Roozebeke, geheimhouding der aankomst van een vreemde duif, 500 mark.

Ninove, beschadiging van den spoorweg, 2000 mark.

Denderleeuw, zelfde reden, 1000 mark.

In September 1915 :

Audenhove St. Gery, voor het houden van duiven, 250 mark.

Rotselaere, zelfde reden, 500 mark.

Lede, aanslag op een trein, 10.000 mark.

In Oktober 1915 :

Voor 't houden van duiven : Etikhove, 5000 mark. Lokeren, 5000 en nog eens 1000 mark.

Meire, beschadiging der telefoonlijnen, 5000 mark.

In November en December 1915 :

Meire, aanslag op treinen, 5000 mark.

Voor 't houden van duiven, Aalst, 3000 mark.
Pittem, 1000 mark. Zeveneecken, 1000 mark. Sot-
tegem, 2000 mark. Wetteren, 2000 mark.

In Januari en Februari 1916 :

Waesmunster, aanslag op den spoorweg, 3000
mark.

Kieldrecht, achterhouding van een paard,
1000 mark.

Voor het houden van duiven : Nederhasselt,
1000 mark. Aalst, 2000 mark. Elene, 500 mark.

Voor beschadiging van telefoon- of telegraaf-
lijnen : Laarne, 5000 mark. Wetteren, 10.000
mark. Lovendegem, tweemaal 5000 mark.

In Maart 1916 :

Voor schade aan telegraaf- en telefoonlijnen :
Waasmunster, 3000 mark. Gijsegem, 1500
mark. Vinderhoute, 10.000 mark.

In Mei, Juni en Augustus 1916 :

Ingooigem, 't houden van duiven, 3000 mark.
Aalst, diefstal van telegraaflijnen, 10.000 mark.
Kruishautem, lawaai bij de controle der weer-
bare mannen, 10.000 mark.

St. Denys-Westrem, voor het verbergen van
soldaten van de bondgenooten, 10.000 mark.

Balegem, aanslag op den spoorweg, 1000 mark.

In de laatste drie maanden van 1916 :

Gysegem, schade aan telefoonlijnen, 2000
mark.

Audigem bij Aalst, zelfde reden, 2000 mark.

Lokeren, betooging tegen burgers, die vrijwil-
lig voor de Duitschers werkten, 10.000 mark.

Laarne, diefstal van telefoondraad, 1000 mark.

Munkzwalm, mishandeling van een patroel-
jeerend korporaal door smokkelaars, 10.000
mark.

Aalter, verwonding van een Duitsch soldaat
met een vuurwapen, 50.000 mark.

Wyngene, inwoners verleenden hulp aan een
achtervolgden kwaaddoener en werden in bezit
van wapens gevonden, 50.000 mark.

Kieldrecht, bij de opeisching van werklieden
waren een groot aantal burgers naar Holland ge-
vlucht, 7000 mark.

Klinge en Doel, om dezelfde reden, de eerste
3000 en de tweede gemeente 5000 mark.

Erembodegem, een zekere soldaat Fuch was
in April reeds op het gebied van deze gemeente
gedood geworden ; de bewoners hadden de waar-
heid verzwegen, 5000 mark.

Januari 1917 :

Wachtebeke, voor het houden van duiven,
10.000 mark.

Februari 1917 :

Gent, verspreiding van valsche geruchten over
het werpen van bommen ; men zei, dat ze uit een
Zeppelin werden geworpen ; een protest-plakkaat
der Duitschers werd bevuild, 100.000 mark, en
nog 100.000 voor den burgemeester, omdat deze
die verspreiding niet tegengegaan had.

Iddergem, lijdelijke weerstand der gemeente
bij het werven van arbeiders, 20.000 mark.

Destelbergen, het niet aanmelden van vreemde
soldaten, 10.000 mark.

Maart 1917 :

Oost-Roozebeke, weigering van arbeiders om
op te komen en uitjouwning van Duitsche solda-
ten, 1000 mark.

Aalbeke, houden van duiven, 1000 mark.

April en Mei 1917 :

Letterhautem, diefstal van telegraafdraden,
5000 mark.

Herseaux, versperring van den weg door een
telefoonraad, 15.000 mark.

Aalst, ontdekking van wapens en munitie,
15.000 mark.

Hersecuw, het spannen van een telefoonraad
over den weg, 15.000 mark.

Juni, Juli, Augustus 1917 :

Dottenys, houden van duiven, 2000 mark.

Lebbeke, weigering om te werken en zich aan-
te melden, 10.000 mark.

Destelbergen, verbergen van vreemde militai-
ren, 10.000 mark.

In September 1917 :

Lceuwegem, aanranding en mishandeling van
een Duitsch soldaat, zonder dat men de schuldi-
gen kon ontdekken, 25.000 mark.

Grootenberg, zelfde reden, 15.000 mark en
Elene, zelfde reden, 10.000 mark.

November en December 1917 :

Meldert, beschadiging van een dorschmachi-
ne, 5000 mark.

Zelzate, verberging van vreemde militairen,
3000 mark.

In Februari, Maart en April 1918 :

Zeveneecken, diefstal van paardengetuig en het
vernien van fietsbanden, 3000 mark.

Zegelsem, ontriggeling van tramwagens door
steen op het spoor te leggen, 3000 mark.

Ronse, houden van duiven, 3000 mark.

In April 1918 :

Overboelare, beschadiging van signalen,
12.000 mark en Nederboelare, zelfde reden, 6000
mark. Het besluit zegt, dat het feit door kinderen
bedreven werd, zonder den minsten twijfel, door
anderen opgestookt.

In Juni en Juli 1918 :

Saffelare, verwonding met een vuurwapen van
een lid der geheime politie, 10.000 mark.

Lokeren, schoten op de militaire politie (Kruis-
straat), 10.000 mark.

Moerzeke, vijandelijke betooging tegen een
burgerlijken arbeider, 15.000 mark.

Gent, beschadiging van den spoorweg, 10.000
mark.

In September en Oktober 1918 :

Kalken, hulpverlening aan gevluchte Fran-
sche gevangenen, 20.000 mark.

Strijpen, belemmering van den spoorweg, 5000
mark.

Exaarde, hulp aan Fransche gevluchte gevan-
genen, 3000 mark.

Deze lijst vermeldt een totaal van 1.265.687.50
frank. (1)

Maar volledig is ze niet, want veel boeten wer-
den niet bekend gemaakt door plakaten of in

(1) Samengesteld door den h. Heyse, advocaat bij het beroepshof te Gent.

Lloyd George.

de bladen, vooral die aan gemeenten nabij het front.

Verder werden veel gemeenten getroffen door boeten voor de niet-aanmelding van opgeëischte burgers. Men moest volgens de verordening 1000 frank betalen voor elken arbeider, die van zijn werk weg liep; werd hij overgeleverd in de handen der overheid, dan zou het bedrag teruggegeven worden. De stad Gent moest uit dier hoofde 53.000 frank betalen.

En dan de boeten van bijzonderen! De gelegenheden daartoe waren vele. Een staaltje:

In 't begin van Juni 1917 werd de heer 't Kint, volksvertegenwoordiger van Brussel en burgemeester van Wolvertem bij den kreischef ontboden, die tot hem zei:

« Een dezer dagen komen er vluchtelingen naar uw gemeente. Ik verlang, dat de boeren hen goed ontvangen. 't Zijn Franschen uit het Noorderdepartement. »

« Ik beloof u, dat men hen goed zal ontvangen. »

« Neem dus dadelijk uw maatregelen en waarschuw de bevolking, opdat er niets te wenschen overblijve. »

« Zij zal gewaarschuwd worden en op een wijze, die niets zal te wenschen overlaten. Wat dat betreft, kunt gij op mij rekenen. »

De heer 't Kint liet een plakkaat uithangen, door hem opgesteld. Hij kondigde de aankomst aan en voegde er bij, dat hij het als zijn plicht beschouwde aan zijn gemeentenaren te herinneren, dat het vaderland dier bannelingen gastvrijheid verleende aan onzen Koning en onze regering, en 't Fransche leger aan de zijde van het onze streed.

De burgemeester werd op de kommandantur ontboden.

« Wat beteekent die plakbrief? » vroeg men hem daar.

« Ik heb dien doen uithangen op bevel van den kreischef van Brussel-Land. »

« Hij is niet aan de censuur onderworpen geworden. »

« Daartoe was er geen tijd, want de kreischef wenschte, dat ik dadelijk de bevolking van de aankomst der vluchtelingen in kennis zou stellen. En gij weet, dat een plakbrief, die naar de censuur gezonden wordt, pas na veertien dagen terugkeert. Dan zou het te laat geweest zijn. »

Een transport in zwaar terrein in Vlaanderen.

« Waarom spreekt gij in dien brief van Frankrijk, de geallieerden en den Koning? »

« Opdat de gemelde vluchtelingen zeer gastvrij in mijn gemeente ontvangen zouden worden. De kreischef heeft mij gezegd: « Wee u, zoo zij zich te beklagen hebben, gij zult er verantwoordelijk voor zijn. » Opdat zij zich niet te beklagen zouden hebben, heb ik mij van alle termen bediend, om de bevolking te ontroeren. »

« Maar die vluchtelingen zijn geen Franschen! »

« Als er op dat punt een vergissing is, kan alleen de kreischef er verantwoordelijk voor gesteld worden. Hij heeft mij bevolen te zorgen, dat ze goed ontvangen zouden worden. Ik kon geen betere middelen vinden, om de bewoners tot een goed onthaal aan te sporen. »

De kommandantur telefoneerde met den kreischef, en het onderhoud was niet malsch. De ambtenaar kreeg een vloed scheldwoorden.

En de heer 't Kint moest twee duizend mark boete betalen. (1)

Hoe veel dergelijke staaltjes zouden wij hier kunnen meedeelen, en het totaal bedrag der boeten zou dus heel wat stijgen.

Gevangenis of boete, 't was de voortdurende bedreiging en voor allerlei feiten.

De Duitschers hebben gemeend, met gevangenis, verbaning en boeten 't Belgische volk te verslaven.

De kerkers zaten vol. De burgers gingen gela-

(1) Naar: « Cinquante mois d'occupation allemande », door Gille, Ooms en Delandsheere.

ten « zitten » en namen die straf al heel lakoniek op. « Wie een brief van haar man (soldaat) in het geheim ontvangt, krijgt twee dagen gevangenis.

« Maar wie wil er nu niet eens gaarne twee dagen de vrijheid kwijt zijn, voor het plezier, nieuws van vader te krijgen? Dan heeft men juist goed tijd om eens rustig over dien brief te peinzelen en te voelen hoe lief men den afwezige heeft en welk een gelukkige dag die der thuiskomst en der bevrijding zal zijn », zoo hoorden we een vrouw uit 't etappengebied zeggen.

Wie een paspoort verliest, heeft boete of gevangenis! Wie te scherp naar soldaten kijkt of iets onaangenaams van hen zegt... boete of gevangenis! Wie te laat op straat is, naar exercerende militairen ziet, wat etenswaar smokkelt, een familielid een nacht herbergt zonder de kommandantur te waarschuwen, enz. enz... boete of gevangenis.

Een tooneeltje op een der Duitsche bureelen op den Kouter te Gent. Vrouwen en mannen verschenen er.

« Gij hebt uw paspoort verloren? »

« Ja. »

« Dat is 25 mark boete. Betaalt ge? »

« Neen. »

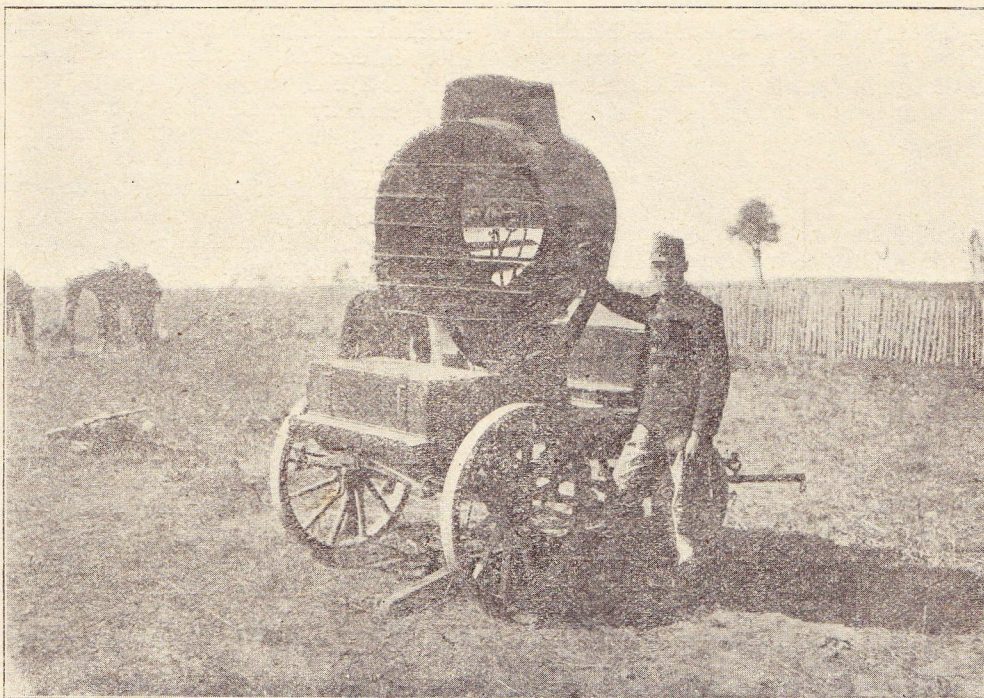
« Dan een week gevangenis. »

« Goed. »

« Gij hebt een paspoort om te visschen. Maar ge moet 100 meter van de bruggen blijven. Ge waart er maar 60 meter vandaan. Tien mark boete. Betaalt ge? »

« Neen. »

« Dan drie dagen gevang. »

Elektrisch zoeklicht, bij 't Oostenrijksche leger in gebruik.

« Goed. »

Zoo werden de gevallen vlug afgehandeld. Met veldgendarmen gingen de gearresteerden naar 't paleis van justitie. Onderweg groetten ze welgemoed een kennis, een buur. Aan 't paleis alleen in den « gevangeniswagen ». Een landstormer naast den koetsier, en een ander aan de achterzijde. Achttien mannen en vier vrouwen zaten daar binnen geborgen. Vooruit nu... Maar opeens klonk uit de doos gezang, in Duitsch-Vlaamsch :

« En als de Krieg gedaan is,
Gehen wir nach Mutter zu. »

En dan : « Rijden is plezant ». De kar schokte er van.

« Halt. » De landstormer trok woedend de deur open en riep met een vloek : « Zwiġgen ! »

't Was stil... De wagen reed voort... en onmiddellijk dreunde weer 't lied. En men zong tot men de gevangenis van de « Nieuwe Wandeling », of « 't Kasteel », zooals 't nu werd genoemd, bereikte.

Ja, de Pruisische officier, die altijd zegt : « Ordnung musz sein », zou dikwijls zijn hoofd moeten schudden over die weerbarstige Belgen. Denk eens, zingend naar de gevangenis trekken, en dan nog durven zeggen, dat een goede Belg minstens eens voor de Duitschers moet gezeten hebben, en zulks « een nationale eer is. »

* * *

De operaties in Kongo hadden ook in bezet België nog een staartje.

't Agentschap Wolff verspreidde in Juni 1917 een bericht als volgt :

« Bij de verovering van Tabora, in Oost-Afrika, hebben de Belgische troepen daar een zeker aantal Deutsche vrouwen en kinderen aangetroffen alsmede Deutsche mannen, die van militairen dienst vrijgesteld waren.

In plaats van ze langs de Oostkust naar hun vaderland terug te sturen, lieten de Belgische overheden ze over den stroom vervoeren, hun aldus dwingend tot een reis van tien weken in de pijnlijkste omstandigheden. Hun snel vervoer naar hun vaderland of minstens naar een onzijdig rijk, zou een gebiedende plicht van menscheelġheid geweest zijn.

Ondanks de herhaalde verzoeken der Deutsche regeering, heeft de Belgische regeering zich van dien plicht niet willen kwijten, integendeel, zij liet de gevangenen, waarvan een deel in Engeland ontscheepte, naar een interneeringskamp in Frankrijk voeren.

Daar de Belgische regeering, met de aanhouding van een twintigtal personage's uit de Belgische koloniale kringen bedreigd, niet binnen den bepaalden tijd geantwoord heeft op het protest uit Berlijn, heeft de Deutsche regeering zich verplicht gezien, de gemelde weerwraakmaatregelen te nemen. »

En inderdaad, den 29^a Juni werden te Brussel eenige personen uit voorname koloniale vereenigingen en uit het ministerie van kolonieën gevangenen genomen, o.m. de heer Lepreux, bestuurder der nationale bank en voorzitter van den beheerraad der bank van Belgisch Kongo, graaf Hippolyte d'Ursel, graaf John d'Oultremont, oud groot-maarschalk van het hof, baron de Cuvelier, voormalig sekretaris-generaal van

den Kongostaat, en beiden beheerders van de spoorwegen der Groote Meren, verder leden van de « Union Coloniale », de heer Goffin, beheerder-bestuurder van den Belgischen spoorweg van Kongo, hooge ambtenaars uit 't ministerie.

Zij werden naar het kamp van Holzminden gestuurd.

* * *

In 1917 had men ook spionage processen. Van 30 Mei tot 8 Juni was er zoo een te Antwerpen, in de zittingzaal van het provinciaal gebouw. Het was de zaak Pierard, opklimmend tot het begin van den oorlog.

De heer Pierard, handelaar in wijn, had toestemming om per auto te rijden en maakte hiervan gebruik om inlichtingen voor de bondgenooten in te winnen en brieven te vervoeren. Zekeren dag voelde hij zich bedreigd en week hij met zijn helper, Jozef Beels over de grens. Beels keerde later naar België terug om een organisatie van spionage op touw te zetten. De diensten werden gecentraliseerd bij een herbergier, Deridder.

Mevrouw Pierard en haar dienstmeid, Thérèse Michaux brachten er de brieven met inlichtingen, die over de grens moesten. Zekere mevrouw Hasaerts, huishoudster in twee door Duitschers ingenomen woningen, en die daar de gelegenheid had, telegrammen over troepenbewegingen te fotografeeren of af te schrijven, werkte eveneens mee.

De heer Tamenne, geholpen door Louis Govers, dokter Lemoine en Mej. Madeleine Mercier, bespiedde de spoorlijnen.

Uit Brussel verzond men de stukken naar Sint-Nikolaas en op allerlei wijze, in holle pijlen, in korven, ja, zelfs in de klompen van schoolgaande kinderen uit De Klinge, smokkelde men de dokumenten naar Nederland.

In Oktober 1916 hielden de Duitschers een bakker van Tamsche aan, Theofiel Maes, in wiens manden brieven vervoerd werden.

De gevangene werd op alle wijzen mishandeld, geslagen, gegeeseld, aan een touw opgeheschen, maar hij weigerde te spreken.

Een maand later volgde de aanhouding van Deridder, den herbergier uit Brussel.

Thérèse Michaux kwam juist in de herberg en werd ook gevangen genomen. Zij had niets bij zich, kon ontsnappen en ging mevrouw Pierard verwittigen. Terwijl de dienstmaagd alle bezwarende stukken vernietigde, liep mevrouw Pierard naar de familie Tamenne. De heer Tamenne was op weg naar Deridder, maar ziende dat de herberg gesloten was, begreep hij dat er onraad was, liep naar huis terug en verliet dit met vrouw en dochter.

Andere aanhoudingen volgden: André Smeekens, agent van verzekeringen, Arthur Van Poucke, elektricien te Vilvoorde, zijn zusters en schoonvader, dan mevrouw Pierard en Thérèse Michaux.

Te Sint Nikolaas hield men den heer en mevrouw Raes aan; zij wisten waar het gezin Tamenne verbleef, maar weigerden te spreken. Ook

zij werden mishandeld en wel zoo erg, dat mevrouw Raes in haar oel bezweek. Haar echtgenoot, die in denzelfden kerker verbleef, wist dat niet, en eensklaps leidde men hem voor de kist met het lijk zijner gade!

De zaak kwam eindelijk voor.

De krijgsauditeur eischte 22 ter dood veroordeelingen.

Zestien kreeg hij er, waarvan er 5 uitgevoerd werden, op 14 Juli: Theofiel Maes, Camiel Van Buynder, Aimé Smeekens, Jan Deridder, Jozef De Loose, en Longe.

Een Roode-Kruisauto haalde hen af aan de gevangenis te Antwerpen. De veroordeelden waren gebloed, zij riepen: « Leve de Koning! Leve België! » Op het fort van Edegem vielen ze onder de kogels.

De andere ter dood veroordeelden, Van Poucke, Mattens, Vincent, Camiel en Florent Verschooren, Burgos, René Herremans, Ergot, Blauwaert, mevrouw Pierard en Smeekens zagen hun straf in levenslangen dwangarbeid veranderd en werden naar Duitschland gevoerd.

Thérèse Michaux kreeg slechts negen maanden.

Toen mevrouw Pierard aangehouden werd, vond men haar kinderen verlaten in huis. Buren ontfermden er zich over en de kleinen werden in een gesticht opgenomen. De heer Pierard werkte in een gesticht in Frankrijk en werd door een ontploffing gewond.

Jozef Cardon, een der veroordeelden, moest van de gevangenis te Reinbach naar de hel van Sedan, ons bekend uit het werk van den Brugschen advocaat Schramme. Hij bezweek er reeds in de eerste maand. Van zijn transport — 110 gevangenen — werden er in dezelfde maand 56 begraven.

* * *

Omstreeks denzelfden tijd had er ook een spionage-proces te Charleroi plaats.

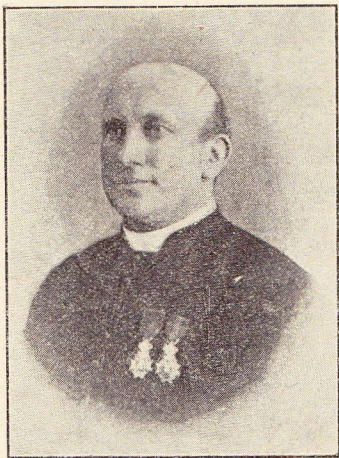
De heer Wasseiges, provinciaal raadslid van Namen, en de heer Matholet, onder-statieoverste in dezelfde stad en luitenant Ferrant van het Belgisch leger werden ter dood veroordeeld. De beide eersten kregen genade. Luitenant Ferrant zou sterven. Maar den avond voor de terechtstelling werd deze uitgesteld. De pauselijke nuntius had naar Rome getelegrafeerd, om de bemiddeling van den Paus. Toch werd geen genade verleend: de veroordeelde werd later gefusilleerd.

Den 6ⁿ Augustus veroordeelde de krijgsraad Owens, een Engelschman, Choquet, handelaar en Debaune, herbergier ter dood.

Den 8ⁿ September vielen onder de kogels op het fort te Edegem, Arthur Boel, rustend wachtmeester der gendarmerie te Antwerpen en Edmond Mariën, politieagent in dezelfde stad.

* * *

Reeds geruimen tijd werkte nog een andere organisatie, waarvan een priester, de eerw. heer Moons en mej. Ballegeer, dochter van den kommissaris te Kontich de ziel waren.

Pastoor Felix Moons.

Mej. Ballegeer begon haar arbeid reeds in 1915. In een voordracht te Leuven, vertelde Dr. Van den Dries over haar :

« Zij hielp in dien tijd honderden Belgen, ook Franschen, over de grens, om in dienst te treden voor het vaderland. Toen reeds verschaftte zij uitmuntende inlichtingen aangaande de bewegingen der Duitsche troepen in ons land en kon, door middel van talrijke dragers en smokkelaars allerlei verslagen indienen van hooger belang voor onze bondgenooten. Die verslagen kwamen terecht in Holland. Hoe dikwijls is het haar niet gebeurd, vol angst, met de gedachte dat zij achtervolgd was, aan onze deur te kloppen en ons in aller haast kompromitteerende stukken te overhandigen, die haar ten dood hadden gedoemd, waren zij ooit in 't bezit der Duitschers gekomen. Geen uur gerustheid heeft dat meisje mogen beleven gedurende die oneindig lange bezetting.

In den loop van de twee eerste oorlogsjaren had zij een ouden vriend teruggevonden, den eerwaarden heer Pastoor Moons, van Delle-Winxele, bij Leuven. Pastoor Moons, ook eene heldhaftige ziel aan God en de Gerechtigheid toegewijd, was werkzaam ten dienste van het Vaderland. Met honderden kunnen wij de jongelieden tellen, die hem dankbaar zijn voor hunnen doortocht tot op Hollandsch gebied. Hoe menige ook van die jonge vaderlanders zijn ginder aan den IJzer voor ons gesneuveld en scharen zich nu, als een eerewacht des Hemels, rondom den Herder, die hun de baan opende voor Roem en Zaligheid. Eerbiedig en dankbaar wijden wij hun ons herdenken.

Moons werd verdacht, ja, lage, duistere zielen lieten zich omkooopen en verrieden den dapperen. Men beschuldigde hem jonge lieden aangewakkerd te hebben hunnen heiligen plicht te vervullen; men beweerde aan de Duitschers, dat hij in het bezit was van allergewichtigste stukken, die aan de Engelschen overhandigd moesten worden. En dit was waarheid.

Een gelukkig toeval wilde dat hij op weg was

naar de pastorij, toen de Duitschers de woning omsingelden. Een vriend kon hem op 't oogenblik, dat hij per fiets zijn woning naderde, van 't gevaar inlichten. Hij moest weg, hij moest in allerijl den dood ontvluchten, want reeds was zijn lot beslist. Terugkeeren kon hij niet, want aldus zou hij zich bekend gemaakt hebben aan de Duitsche schildwachten, die hem hadden bemerkt. Hij naderde gerust en glimlachend de Moffen en vroeg hun heel beleefd den bekenden weg naar Mechelen. Argeloos gaven hem de Moffen inlichtingen. Hij was voorloopig gered, en kwam een schuilplaats zoeken bij den heer Ballegeer, kommissaris van Kontich.

Pastoor Moons was meer dan een jaar de geheime, geliefkoosde gezelschapsgast van de familie Ballegeer. Laat ons hier hulde brengen aan den wakkeren gastheer. Groot gevaar liep hij, de feiten zouden het welhaast bewijzen.

De Eerwaarde Pater Schmidt, de geachte volksvriend van Leuven, had aan priester Moons eene kaart verschaft van Arendonck, een dorpje aan den elektrischen draad palende en van waar hij op het gewenschte oogenblik de grens had kunnen overschrijden. Kommissaris Ballegeer had hem valsche passen verschaft. Dat was, zoo niet ontdekt, toch aangeklaagd.

Een onderzoek greep plaats te Kontich en om zeven uur 's morgens, den 25ⁿ September 1916, verschenen de Duitschers als ongewenschte dreigende schimmen. Pastoor Moons was op, had de stem der Moffen herkend, liep in allerhaast de trappen af en vluchtte naar zijn voorbereide schuilplaats in de gesprekkamer der woning.

Hij, de vroegere mekانيين van 't seminarie, die handig was als een ervaren werktuigkundige, had eene valdeur in den hoek van het vertrek in orde gebracht. Daar zou hij in dreigenden nood, aan zijne onbarmhartige achtervolgers ontsnappen en in de keldering, die hij had gegraven, zijn leven in veiligheid brengen. De stappen naderden, hij greep de valdeur, doch de veer weigerde allen dienst, en de val bleef gesloten. Zijn nagels brak hij wanhopig en nutteloos op het vervloekte ding! Hij kroop achter een leunstoel en met kloppend hart, het angstzweet op het gelaat, woonde hij het oneindig lange verhoor van den kommissaris bij. De Moffen hadden hem niet gezien, en hielden den angstigen kommissaris 45 minuten op de pijnbank. Intusschen waren andere onderzoekers op het verdiep gestegen, en haalden juffrouw Ballegeer, die nog rustte, van hare slaapkamer. Door een gelukkig toeval was den nacht te voren deze plaats nog het slaapverblijf van den priester geweest. en terwijl mej. Ballegeer zich opschikte en de Duitschers, uit betamelijkheid, haar eenige minuten alleen lieten, wist het knappe meisje de bedenkelijke stukken van priester Moons te verbergen. Zij waren gered, doch Marguerite Ballegeer en haar vader moesten mee als verdacht. Mej. Ballegeer werd gedurende twee maanden en vier dagen in hechtenis gehouden, de heer Ballegeer tot een jaar gevangenis veroordeeld.

Toen Marguerite Ballegeer weer vrij was, werkte ze weer samen met pastoor Moons en met

den heer Van Bergen, consul te Shangai, zoon van een Brusselsch bankier. Zij richtten den dienst M 82 in, aangesloten bij het « Military Intelligence Service ».

Een honderdtal agenten waren op Belgischen bodem verspreid om alle mogelijke inlichtingen te verschaffen wat betrof doorvoer van troepen en munitie.

De sektor Van Bergen grensde aan Holland en breidde zich uit door Antwerpen, Brussel, 's Gravenbrakel, tot aan het front. Alle kruispunten van het spoorwegnet waren bezet met vaste posten, die voor taak hadden verslag in te dienen aan het centraal bureel te Brussel aangaande treinen, troepenbewegingen, munitie- en wapenvervoer.

Na 14 dagen waren onze agenten zoodanig geoefend dat hun mogelijk was juiste inlichtingen te geven betreffende getal treinen, inhoud der wagens, nummer en getalsterkte der vervoerde vijandelijke regimenten. Al de verslagen werden gekoncentreerd door Van Bergen, die gezamenlijke rapporten opstelde, welke onze koeriers in de brievenbus van Antwerpen gingen neerleggen. Deze brievenbus was gevestigd bij den heer Jespers, St. Paulusplein te Antwerpen.

Andere posten verplaatsten zich om de noodige en vanwege de bondgenooten geëischte inlichtingen te gaan opzoeken.

Twoe of driemaal in de week kwamen koeriers van de grens de geheime verslagen in de brievenbus opnemen en smokkelden die, meest in cigaretten gerold, met allerlei waar over de grens.

Zoo liep alles, langen tijd, gelukkig van stapel, en was de inrichting zoo voorbeeldig, dat menig Duitsch plaatselijk offensief in de kiem werd gedood en te pletter liep op onze verwittigde frontstellingen. Dat « hoogverraad » volgens Deutsche meening, was voor den vijand niet geheim gebleven en had het voorrecht onze Moffen razend te maken, deed hen doodsbedreigingen aanplakken.

Het bestuur was te Brussel gevestigd bij den heer Goossens, Leuvenschen steenweg. In Juli 1917 schuilde Van Bergen bij mij, aldus vervolgde de heer Van den Dries. De Duitschers waren de leiders op het spoor, spoedig hadden er aanhoudingen plaats. De heer Van den Dries vernam, dat Jespers en anderen gevangen waren genomen. Hij reisde naar Brussel, om de anderen te verwittigen. Te laat. Wat was er gebeurd?

Van Bergen, Marg. Ballegeer en Moons, Wattiez, broeder Denis, griffier Rijcks en Jozef Wouters, gewezen agent van den veiligheidsdienst te Antwerpen vergaderden te Brussel, om den toestand te bespreken.

En de heer Van den Dries vertelt verder :

« Wouters, als werkzaam en verkleefd agent aanzien, trad op als controleur voor Antwerpen. Hem werden het netwerk der samenzwering alsook het adres der voornaamste agenten bekend gemaakt. Hij nam afscheid van zijn overste. wenschte hem voorspoed en geluk in zijne gevaarlijke reis en trad twee stappen van daar in de kommandantur, waar hij al de geheimen openbaarde.

Kommissaris Ballegeer van Contich.

Hij was de bespieder, hij was de laffe verrader, die het bloed van zijne broeders verkocht voor 50.000 mark. Die man heeft op zijn geweten, 23 doodvonnissen en 6 terechtstellingen, 11 ongelukkige weesjes roepen wraak over hem voor den dood van hunnen vader.

Die man, dat monster, dat ik zelf aan den prokureur te Antwerpen aanklaagde, had het helsch cynism openlijk zijn slachtoffers gedurende het verhoor te bezwaren.

Hij verliet België met de Duitschers, verbleef eenigen tijd in Holland en schijnt nu meer veiligheid te hebben gevonden in het onbezette Duitschland, waar hij nochtans zelfs door den laagsten Duitscher als een gedrocht moet aanzien worden.

Wat het verhoor is geweest, kan geen verhaal aan 't licht stellen. Het was een afbeulen der martelaars! Lichamelijke en zedelijke onderdrukking van alle dagen, maanden lang, in geheime kerkers, schaamteloos belediging van zwakke vrouwen, afslaan van ontwapende, geboide, kwijnende mannen, ontberingen aan licht, aan lucht, aan warmte, aan voedsel, foltering tot bezwijming toe, bedreiging van vaders en moeders voor het lot hunner kinderen, geveinsde milddadigheid om bekentenissen uit te lokken, listig schijnheilig beroep op eergevoel en moed, opwekken van lage hebzucht en lafheid, zaaien van mistrouwen onder de gekerkerde wapenbroeders.

Priester Moons, hij, de vroegere forsche man, was door de foltering na het maandelange verhoor, tot een afgemagerd, uitgemergeld menschlijk puin vervallen; Van Bergen was nog een levend geraante; Marg. Ballegeer onderstond 52 rechterlijke ondervragingen, waar de afgematte verhoorder zijn afschuwelijke rol moest overlaten aan een frisscheren kollega. Zij boog het hoofd niet voor die rechters der befaamde kultur en verdedigde dapper hare broeders in nood.

Ik zelf ben haar oneindig veel verschuldigd. Eene aanklacht of beter eene bekentenis van eenen ongelukkigen, bezwijkenden maat, die mij aanduidde als den man met den zwarten baard,

Kommissaris Ballegeer (midden), in de gevangenis van Sint-Gilles. Rechts Jozef van Sint Jan. Links: Jules Duvillier.

had voor gevolg de konfrontatie tusschen Van Bergen, Marguerite en twee gevangenen, die bekenden dat 't gegeven wachtwoord alleen door de beide hoofden kon verleend geweest zijn. Het listig meisje wist als een sluwe dochter van Eva, de waarheid te ontfoetselen aan den helderen Duitschen geest en den rechter, mijns aangaande, op een dwaalspoor te brengen.

Van Bergen die tot het uiterste geweigerd had te spreken, kon aan den noodkreet zijner aangeklaagde makkers niet langer weerstaan en om hun zware beschuldigingen te besparen, erkende hij ten laatste de groote rol, die hij had vervuld, en trachtte alle zware vergripen op zijne eigene schouders te doen drukken. Aan mejuffer Rosalie Balthazar, die mij Van Bergen's spoedbestellingen uit Brussel overbracht en getrouw dit geheim verzweeg, mijn innige erkentelijkheid.

In priester Moons' brief wordt mejuffer Balthazar bedoeld als de veroordeelde waarvan het lot, zelfs na de terechtstelling van 16 Maart 1918, weken lang nog onbeslist is gebleven. Naar Moons' getuigenis onderstond zij die folterende afwachting met onverschrokken moed.

Moons had gezworen te zwijgen en bleef, ondanks alle folteringen, spraakloos tot het bittere einde.

Werden ter dood veroordeeld 23 dappere Belgen, waarbij Broeder Denis der St. Lucas-school, Marguerite Ballegeer, Jaspers, Wattiez, Le Roy en Naulaerts van Antwerpen, Moons en Van Bergen. De zes laatsten zijn terechtgesteld in het fort te Edegem, den 16^{en} Maart 1918.

Tot het laatste bleef Marguerite onbewust van

haar lot. Zij woonde het laatste gemeenschappelijk avondmaal der stervenden bij, biechtte en communiceerde met de dapperen, en verbleef met hen in de cel in hunne laatste levensstonden. Een der martelaren, met de hoop zijne vrouw en kinderen te redden, steunende op de belofte dat het leven van al zijne makkers zou gespaard blijven, had tamelijk zware bekentenissen gedaan. Vooraleer hij voor God verscheen, smeekte hij zijn broeders om vergiffenis. Zij openden hem allen, weenend, de armen, en omhelsden hem als een teergeliefden broeder.

Vader Van Bergen, een 82jarige grijsaard, mocht een laatste vaarwel zeggen aan zijn zoon en verliet de cel, aangemoedigd en getroost.

« Vader », sprak Henri, « ik sterf voor mijn vaderland; wees fier op uwen zoon, en zeg hem tot wederziens. Gij, die mij zoo innig bemint, zult mij welhaast hierboven, voor de eeuwigheid terugzien. »

In de gevangenis schreef pastoor Moons een aangrijpenden brief.

Daarin lezen we. o.m.:

« Ik zou wel 20 brieven willen schrijven om aan mijne vrienden en aan al de fiere vaderlanders te melden, dat ik de eer heb ter dood veroordeeld te zijn met 5 mijner vrienden.

O, ja, het eerste oogenblik was pijnlijk, maar na den herstellenden nacht, zijn wij alle zes gelukkig als martelaar te mogen sterven, uit verkleefdheid aan het vaderland, dat nooit sterven zal.

Onze doodstrijd heeft 3 weken geduurd, en welke strijd voor vele veroordeelden! Er zijn er die onkenkelijk zijn geworden, sedert ik ze de laatste maal zag.

't Was gisteren om 4 uur, dat men afkondigde, eene verzachting van straf voor de eenen, de doodstraf voor de anderen. De verslagenheid duurde kort, want de vaderlandsliefde heeft ons altijd gesteund op den langen kruisweg dezer laatste maanden.

Zijn veroordeeld ter dood: M. Hendrik Van Bergen, eenig kind, die niemand heeft dan een 82-jarigen vader; M.M. Arthur Wattiez, van 's Gravenbrakel; Jaspers, Leroy en Naulaerts van Antwerpen, alle vier vaders van een huisgezin, in den bloei des levens, van 30 tot 45 jaar, en dan eindelijk ik. De familie mijner gezellen is verwittigd en wacht in de spreekkamer. Welke hartverscheurende tafereelen! Hier, moeders met hunne kinderen, daar echtgenooten, vaders die ten dood gaan!

Wij hadden gevraagd of een der vrijgesprokenen ons nog eens mocht bezoeken; dit werd toegestaan; het was een troost voor ons, doch welk een lijden voor hem: wij gevoelden dat hij op dit oogenblik verkoos een der onzen te zijn. Urenlang is hij getuige geweest van de hartroerende kreten en snikken van de moeders en kinderen, die beantwoord werden door moedopwekkende woorden, liefkoozingen en glimlachen der bewonderenswaardige vaders.

Op aanvraag werd het ons toegestaan een avondmaal te ontvangen uit de stad. De eigenaar van het « Grand Hôtel » heeft ons kosteloos een

heerlijk gastmaal gezonden; dit was voor ons een blijk van genegenheid. Wij voelden door de koude muren van het gevang ons land sidderen van aandoening in die Antwerpsche zonen, die ons lot vernamen, en dit vervulde ons met fierheid en moed om het groot offer te voltrekken. — Overeengekomen met een priester, gezel van een der veroordeelden, hadden we gevraagd en verkregen den laatsten nacht samen door te brengen in eene cel der gevangenis. — Ik moet bekennen, dat de kommandant van het gevang zich goed voor ons toonde in deze omstandigheid. »

En hij beschrijft ook het einde :

« Wij doen onze dankzegging; men geeft ons nogal tijd. Wat al jammerkreten komen tot mijn ooren! Onze vrienden kunnen hunne tranen niet weerhouden. Nog enkele oogenblikken en we zullen den laatsten aanval van de aardsche genegenheden doorstaan. O God, sta ons bij, en sta degenen bij die na ons blijven! Mijne vijf gezellen zijn vol moed; welke godsvrucht! O! hoe kommuniqueert men goed, als men weet dat het de laatste maal is.

Het is gedaan, men verzoekt ons te vertrekken. Men biedt ons een weinig eten; weinigen gebruiken nog iets. Twee auto's wachten... Het kermen en weenen verdubbelt... Men verzoekt de dames heen te gaan... Men moet ze met geweld afrukken... Welke omarmingen! Welke kreten! Welk klagen... Verschillenden hebben reeds den paternoster aan den hals. Vaartwel, lieve vrienden, teergeliefde medeburgers, vaartwel! »

Vóór het sterven droeg de Eerw. heer Moons nog voor zijn lotgenooten het H. Misoffer op.

En dan bracht de auto deze slachtoffers der Duitsche terreur naar het fort.

't Was 16 Maart 1918...

Pas daagde de dag. Bij het fort 5 nabij Wilrijk stonden eenige burgers. Onder hen bevond zich de politiekommissaris van Contich, de heer Ballegeer. Hij ook had Duitsche gevangenschap moeten ondergaan en zijn dochter Marguerite bevond zich nog in den kerker.

Een auto was 't fort binnen gereden. En de burgers wachtten nu ontroerd. De politiekommissaris had nog gevraagd binnen te mogen. Het was hem geweigerd geworden.

Toch had niet de nieuwsgierigheid hem gedreven.

Nieuwsgierigheid zou hem niet zoo in de ziel hebben gegrepen gelijk nu 't geval was.

En de menschen luisterden, luisterden daar in den stillen ochtend van den nieuwgeboren dag. Lente werd het. Ontwaken alomme.

Maar de dood loerde.

Eensklaps knalden schoten! 't Was gebeurd...

De Duitschers hadden weer vermoord.

De cerwaarde heer Moons, de heeren Van Bergen, A. Wattiez, Jaspers, Leroy en Naulaerts waren gevallen voor hun vaderland.

Mejuffer Ballegeer werd in de gevangenis te Vilvoorde opgesloten. Eenige stonden voor dat hare terechtstelling zou plaats grijpen, werd haar aangekondigd dat haar, dank zij de bemiddeling van den Paus, genade was verleend.

Juffrouw Marguerite Ballegeer aan den paal waartegen zij gefusilleerd zou worden.

« Levenslange opsluiting », zoo luidde nu haar vonnis. Maar daar leefde toch de zekere hoop, dat eens de vrijheid dagen zou en die bracht licht in de sombere cel van Vilvoorde's vesting.

* * *

Den 13de December 1917, stierf in de Nationale Schietbaan te Brussel, de heer Stevigny, controleur der belastingen te Maaseik. Hij had jongelieden naar Nederland geholpen en het treinverkeer bespied. Hij werd met anderen aangehouden, als den heer Maurissen, ontvanger der belastingen en mevrouw Van den Eynde, echtgenoot van een onder-officier; zij was naar België overgekomen om een dienst te organiseren. Ook haar moeder, zuster en een neef, werden opgesloten.

Het proces had plaats in de zaal van de Kamer der volksvertegenwoordigers.

De heer Stevigny had in de gevangenis tot gezel een in priesterkleeren vermoonden spion, die zijn vertrouwen wist te winnen. En de bedrogene sprak over zijn leven, zijn werk en bracht zich zelf ten val.

Hij werd ter dood veroordeeld. De auditeur eischte dezelfde straf tegen den heer Maurissen, die echter levenslange hechtenis kreeg. Mevrouw Van den Eynde hoorde zich tot tien jaar dwangarbeid veroordeelen.

In zijn laatsten nacht schreef de heer Stevigny dezen brief:

Gevangenis van Sint-Gilles, 12 December 1917.

Mijnheer de algemeene Beheerder,

« Op het oogenblik, dat ik het leven verlaat,

Jourdain, stichter van de « Libre Belgique ».

Pater Dubar

zend ik u een laatste vaarwel, evenals aan al mijn bestuurlijke oversten, mijn kollega's en ondergeschikten.

Ik dank mijn oversten, voor de welwillende bezorgdheid, die zij mij steeds betoond hebben, hen smeekend, die over te dragen op mijn arme vrouw en mijn geliefde kinderen.

Ik sterf zonder snoeverij, maar zonder vrees, voor mijn vaderland. »

EMILE STEVIGNY,

Kontroleur der belastingen te Maaseik.

De heer Van de Vijvere, minister van geldwezen, deelde officieel den dood van den heer Stevigny aan het personeel van zijn beheer te Le Havre mee. Hij schreef daarbij o.m. « De heldhaftigheid van dezen vurigen vaderlander, nieuw slachtoffer der Duitsche wreedheid, vervult ons met bewondering en eerbied. 't Is een eer voor het beheer, mannen met zulk een edel karakter, onder zijn leden te hebben gehad, en het neemt zeer levendig deel in de tragische onheilsbeelden der verwanten van den controleur Stevigny.

Zijn herinnering zal levendig onder ons blijven. »

In dezelfde maand werden ook te Gent eenige burgers neergeschoten. 't Was toen de keizer deze stad bezocht.

Het agentschap Wolff deelde dit bezoek officieel mee: de keizer werd rondgeleid door een Duitsch oudheidkundige.

't Was wel een tijd, om monumenten te bezichtigen. Had hij nog de les dier monumenten begrepen, deze, dat zij getuigen zijn van de vrijheidsliefde van een volk, dat nu weer worstelde om zijn onafhankelijkheid.

Er werden ook straffen uitgesproken tegen medewerkers, die gevangenschap kregen.

* * *

In het bezette land verschenen sluikbladen, zooals de « Vlaamsche Leeuw » en « La Libre Belgique. » Ook deze verboden kranten brachten de Duitsche politie in beroering.

De heer Victor Jourdain, stichter en hoofdopsteller van de « Patriote », kreeg in 1915 begeerte een sluikblad te stichten.

Hij was 74 jaar oud en moest een jongen helper hebben. Hij sprak over zijn plan met Eugene Van Doren en pater Paquet, die hem hun medewerking beloofden.

De heer Jourdain stelde het eerste nummer op. Men noemde het blad « La Libre Belgique. » (1) Vrienden hielpen aan de verspreiding.

Het eerste nummer was verschenen op 1 Februari 1915. Jourdain schreef dus de kopie, op zeer fijn papier. Fijn opgerold werd ze verborgen in den knop van Van Dorens wandelstok. Een Italiaan drukte ze.

Van Doren en zijn vrouw staken elk nummer in een omslag. Deze werd dan in de brievenbus geduwd bij senators, afgevaardigden, bekende personen.

Bij nummer 3 scheelde het weinig, of de zaak werd ontdekt. Pas had de heer Van Doren het handschrift bij den Italiaan, Massardo gebracht, of de Duitschers deden daar huiszoeking. Mevrouw Massardo wierp de papieren in het vuur. De bezetter zocht dus achter de stichters en opstellers van het geheim blad. Maar de drukker weigerde voortaan zijn medewerking.

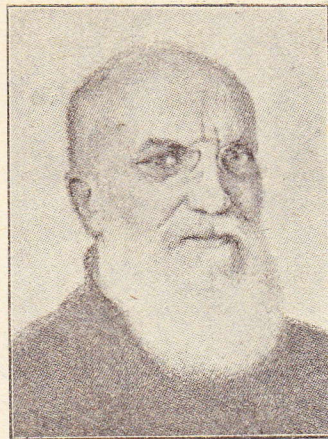
Dan nam een drukker van Etterbeek, de heer Allaer, het werk aan. Pater Dubar had dit bewerkt en beloofde ook fondsen, om het blad op meer exemplaren te drukken. Men won abonnementen, die een bijdrage betaalden en kreeg een groot aantal medewerkers en medewerksters. Men moest het aantal abonnementen beperken, want de drukker zou het werk niet af kunnen, doch een exemplaar ging soms door vijftig handen.

Maar de kommandantur sliep niet en een, die 't eerst vluchten moest, was een der ijverigste

(1) De lotgevallen der « Libre Belgique » werden bewerkt naar Fidelis (A. Van de Kerckhove): « l'Histoire merveilleuse de la « Libre Belgique » » en Istoricos (Pierre Goemaere): « Histoire de la « Libre Belgique » clandestine ».

Eugeen Van Doren.

Gustave Sinoeck

medewerkers, priester De Moor, die naar Holland weck en later naar het front ging.

't Werd een gansche organisatie, waarin de eene groep de andere niet kende. Pater Dubar bestuurde den abonnementsdienst, en Philip Leroux de gratis verspreiding.

De Duitschers hadden de nasporingen toevertrouwd aan zekere Blumenhaus en Nickel, die reeds eenige jaren te Brussel woonden. De laatste dreef handel, ook tijdens den oorlog. Zij hadden hun bureel in de Berlaimontstraat en beschikten over een groot aantal helpers en helpsters, Duitschers en Belgen.

De gebroeders Allaer drukten nog steeds het blad. Maar 't was 't best, dat men soms van plaats verwisselde. En dan moest men nieuwe letters hebben, want de oude konden tot de ontdekking van den drukker leiden.

Pater Dubar sprak hierover met een vriend, die een huis bewaakte op de Groenlaan te Wolluwe en deze stond gaarne een kamer af, waar men 't nieuw materiaal overbracht en het blad samenstelde. In twee lange dozen werd het zetsel dan bij de gebroeders Allaer gebracht en daar vlug op de pers afgedrukt.

Maar pater Dubar was nog bezorgd. Zoolang men bij Allaer werkte, bracht men dezen huisvader in gevaar en 't was te verkiezen ook een eigen pers te hebben in een geheime plaats.

Men kon de hand leggen op een kleine, gebrekkige pers. Van Doren zocht een geschikte plaats en bergde de pers zoo lang in zijn kartonfabriek, Van der Stichelenstraat. Dan besloot hij daar de pers op te stellen. In een zaal, waar een ambulance geweest was, plaatste men een schutting, borg daar achter wat oude meubelen en klaar was men. Doch de pers voldeed niet en men kocht nu deze van Allaer. Na allerlei moeijlichkeiten was men gereed en de pers stond dan in een afgesloten hoekje, waarvoor men een muur gebouwd had.

Een zekere Plancade hielp daarbij. Om de drukkerij te bereiken, moest men eerst naar den

zolder en dan door een val in den vloer. Het was er klein : om van de eene zijde der pers naar de andere te gaan, moest men er over klimmen.

Maar de gevaren sluimerden niet. Dikwijls moest men het materiaal verhuizen.

Nummer 30 bevatte zelfs het portret van den Duitschen gouverneur, die in zijn handen een exemplaar van het verboden blad hield. En er onder las men : « Onze waarde gouverneur, beu van het lezen der leugens in de gecensureerde bladen, zoekt de waarheid in de « Libre Belgique. »

De bevolking had schik in het blad. Grappenmakers namen zelfs de Duitschers beet. Het hoofd der geheime politie kreeg zekeren morgen een naamloos briefje van dezen inhoud :

« Mijnheer, ik heb de eer u te berichten, dat de bestuurder der « Libre Belgique », mijnheer André Vesalius is, wonende Barrikadenplaats te Brussel. »

Geen half uur later was het genoemd plein door soldaten afgesloten.

Een officier, door een patroelje gevoigd, trad het eerste huis, 't beste, binnen.

« Woont hier mijnheer Vesalius? » vroeg hij.

« Neen, mijnheer. »

« Maar toch op het plein hier? »

« Ik weet het niet, mijnheer, ik heb dien naam nooit gehoord. »

Dan aan de volgende deur.

« Woont hier mijnheer Vesalius? »

« Neen, mijnheer. »

« Waar woont hij dan? »

« Ik weet het niet. »

En zoo ging het nog aan andere deuren, tot een dienstbode uitriep :

« André Vesalius, maar mijnheer, dat is het standbeeld, daar voor u, in dat hofje. »

De officier begreep nu dat men hem beetgenomen had. Woedend trok hij met zijn soldaten op.

De « Libre Belgique » schreef hierover in zijn volgend nummer een spotartikeltje.

Maar de politie bleef zoeken en zij vond een spoor. De aanhoudingen begonnen in het kollege

Mevr. Massardo.

Saint-Michel, Krijgslaan, waar de rektor Devroye en de paters Dubar en Fallon aangehouden werden. Dan nam men vader en zoon Allaer, de drukkers gevangen, even later de uitdeelaers Van Werycke, Gheude, Dalle, Beyer, Plancade, Huyttens, die het papier leverde en anderen, wel vijf en dertig samen.

Eugène Van Doren had nog kunnen vluchten over den muur van zijn tuin. Haastig liep hij naar den heer Jourdain, om dien te waarschuwen en zocht een schuilplaats bij zijn schoonbroeder Winterbeek. De Duitschers volgden hem tot daar en belden aan. Door het dakvenster klom hij op het dak, kroop door de goot, in wind en regen op het naburig huis en verschool zich tusschen twee schoorsteenen. Hij zag van daar de Duitschers het licht opsteken in de woning van zijn schoonbroeder, en zij kwamen zelfs tot op het dak speuren. De vluchteling hoorde ze spreken. 't Was een angstig oogenblik. Maar de kerels keerden terug. Van Doren bleef den ganschen nacht in regen en koude op dien hoogen post, en 's morgens trok hij bij zijn schoonbroeder andere kleeven aan en vluchtte.

Hij verborg zich bij een vriend. De Duitschers namen zijn vrouw gevangen en hielden haar drie maanden in den kerker. Zij speurden in het instituut Saint-Louis en lieten al de geestelijken voor zich verschijnen, om met een foto na te gaan of niemand op Van Doren leek. Deze bevond zich in de buurt en verdook zich daar twee en een half jaar.

Het proces had te Charleroi plaats.

Pater Dubar kreeg 12 jaar dwangarbeid. René Paillet, 4 jaar. Vader en zoon Allaer elk 2 1/2 jaar. Plancade 2 1/2, en de anderen van 2 tot 9 maanden. Plancade stierf weldra van uitputting in een Duitsche gevangenis.

Waarom werd het proces te Charleroi gevoerd? Het was de politie van Charleroi, die de zaak ontdekte, dank aan zekeren Kriesenbroek, een behendig agent. De politie ontdekte bij een bewoner van Charleroi een valies met exemplaren van de « Libre Belgique » en kon nagaan, dat ze uit Brussel waren gezonden door een leerares, welke ze van een harer leerlingen, mejuf-

Albert Leroux.

fer Demarriere had ontvangen. Zoo kreeg men den draad in handen.

De « Libre Belgique » bleef toch verschijnen, dank aan de werkzaamheid van den heer Gustaaf Snoeck, bestuurder der bank Crédit Anversois te Antwerpen, die een aantal exemplaren liet drukken en ook voor de verspreiding te Antwerpen en te Luik zorgde. Ook de heeren Jourdain en Delehaye bleven hun steun verleen.

In de Koningingalerij te Brussel was de boekwinkel van mevrouw Massardo, die de « Libre Belgique » eveneens verspreidde. Deze dame woonde elders en ging elken morgen met haar dochter naar den winkel. Eens ging de dochter voorop, en toen zij de blinden opende, verschenen daar zes Duitschers. Zij vroegen naar mevrouw Massardo, die door een uitdeeler verklikt was.

« Moeder is hier niet », antwoordde het meisje. Maar ze moest bekennen, dat zij wel gauw zou komen.

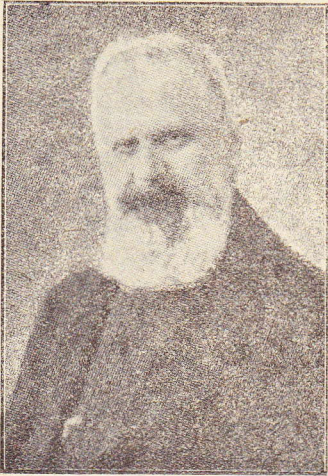
Toen de Duitschers al vast een huiszoeking deden, kon de dochter een der burens waarschuwen door een overeengekomen teken. Mevrouw Massardo naderde, vernam van de burens het nieuws en keerde vlug terug. In haar bijzondere woning vernietigde ze eenige gevaarlijke papieren, pakte dan een valies in, en begaf zich naar een kennis, waar ze veilig zou zijn.

Maar ze dacht aan haar dochter. Deze was nu alleen met die Duitschers en droeg alle verantwoordelijkheid.

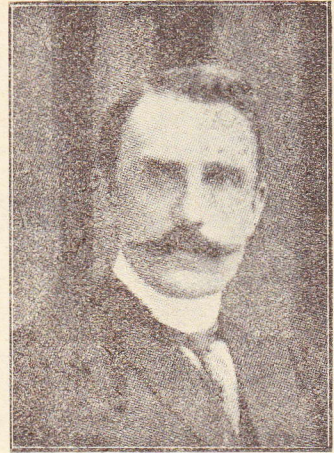
Radeloos liep de moeder een uur rond, zich afvragend, wat ze moest doen. De moederlijke liefde dreef haar naar den winkel, naar haar kind, maar ook naar de Duitschers. Zij werd aangehouden en tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld.

Men voerde haar naar de gevangenis van Siegburg. Haar dochter en twee zoons, die ook aangehouden werden, kregen elk zes maanden.

Albert Leroux, die met mevrouw Massardo tot de verspreiding had medegewerkt en ook

Pater Paquet.

Albert Van de Kerckhove.

voor het drukken hielp zorgen, zette zijn arbeid voort.

Alles ging goed tot Februari 1917. Toen hielden de Duitschers eenige verspreiders aan en zoo kwamen ze op het spoor van den heer Leroux.

Dank aan de vindingrijkheid zijner vrouw kon hij nog ontkomen.

Het echtpaar had in de Gallaitstraat een papierwinkel. Zeker en morgen, toen mevrouw Leroux daar alleen was, drongen twee Deutsche politiemannen binnen.

Ziehier wat er toen gesproken werd: (1)

« M. Leroux? » vroegen de Duitschers.

« Mijn man is hier niet. »

« Gij zijt de vrouw van mijnheer Leroux? »

« Ja. »

« Dan houden wij u aan. »

« Mij aanhouden! Waarom? »

« Omdat uw man de « Libre Belgique » uit geeft. »

« Mijn man! »

« Stil! Toon ons dadelijk de geheime plaats. »

« Die is er niet! »

« Ha, ge wilt niet! Dan zullen we zelf zoeken. »

De mannen speurden den winkel na.

Mevrouw Leroux stond grooten angst uit. 't Was bijna noon, het uur van het middagmaal, en zij wist, dat haar man ieder oogenblik binnen kon komen en in de val zou loopen. Tot elken prijs moest dat voorkomen worden.

Mevrouw Leroux dacht aan een bordje, waarop ze zeker en dag geschreven had: « Gesloten » en dat ze haar man getoond had, zeggend:

« Zoo zij u hier ooit moesten komen zoeken, zal ik dit aan de deur hangen, om u te waarschuwen. »

Mevrouw Leroux nam het bordje, maar wist niet welk een list te verzinnen, om het op te hangen.

De Duitschers zeiden:

(1) Naar *Istoricos* (Pierre Goemaere): « *Histoire de la Libre Belgique clandestine.* »

« We gaan den kelder doorzoeken. Volg ons! »

« Ik ga mee », antwoordde ze.

En met het bordje liep ze heen.

Een der mannen hield haar tegen:

« Halt! Wat doet ge daar? »

« Wel, ik ga dat karton op de deur hangen, opdat niemand ons zou storen, terwijl we in den kelder zijn. Anders komen er klanten, en moet ik u verlaten, om hen te bedienen. »

De Duitscher dacht even na en zei dan:

« Gij hebt gelijk. »

Maar wantrouwend toch, hernam hij:

« Blijf hier, ik zal het bordje zelf ophangen. »

Hij deed het.

In de kelderkeuken wachtten nu de Duitschers. Mevrouw Leroux liet haar kind eten.

Door het venster loerde de vrouw naar buiten. Eensklaps zag ze een schaduw. Haar man was daar. Hij raakte zelfs de deur aan. Dan verdween hij.

Mevrouw Leroux bedwong haar vreugde. Ze moest haar rol verder spelen.

Wat later begon ze te weenen.

« Gij hebt mijn man aangehouden », zei ze. « 't Is onwaardig. »

« Maar neen, uw man is niet aangehouden! »

« Ja wel, ja wel. »

« Wij moeten hem hier aanhouden. »

« Hij is aangehouden! Waarom komt hij dan niet thuis? Hij is altijd zoo op zijn tijd! »

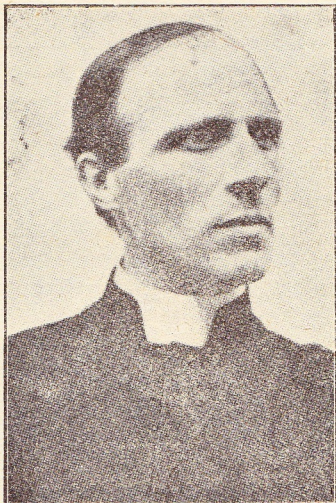
Eindelijk werden de agenten het wachten moe. Misschien was Leroux dan toch al in handen der politie. De kerels gingen zien. Dan keerden ze terug en zeiden, dat Leroux gevlucht was.

Mevr. Leroux begreep dat haar man geras was. Zij liet echter niets van haar blijte verrassing blijken; maar riep intengendeel met geveinsde verontwaardiging uit:

« Gevlucht! Hoe laf van hem om zoo zijn vrouw met een kind achter te laten. »

En weer snikte mevrouw Leroux het uit.

Den volgenden morgen werd zij zelve weggeleid en haar kind aan de bureu toevertrouwd.

E. H. Van den Hout.

De vrouw moest voor het onderzoek naar Namen. En in de Noordstatie zag ze andere gevangenen, vrienden van haar man.

En weer toonde zij hare tegenwoordigheid van geest. Zij begrijpt dat deze vrienden angstig zijn om nieuws. Maar hoe hun te zeggen dat haar man zich tijdig uit de voeten heeft weten te maken?

Het middel is spoedig gevonden en met gemaakte woede roept zij plots uit:

« Ha, gij zijt daar, en ge deugt al niet meer dan mijn man. Hij is gevlucht! Het is om hem dat ik word aangehouden en van mijn kind weggerukt. 't Is een schande!»

Mevrouw Leroux werd tien dagen in hechtenis gehouden. Men ondervroeg haar scherp, maar zij liet niets uit. Eindelijk mocht ze naar Brussel terugkeeren.

De heer Leroux had dus de waarschuwing gezien, ging nog eenige vrienden verwittigen en vluchtte over Leuven naar Luik, waar een vriend, de heer Humblet hem verborg.

Hij bereikte Holland, dank aan de hulp van pater Deharveng, die hem valsche papieren en geld bezorgde.

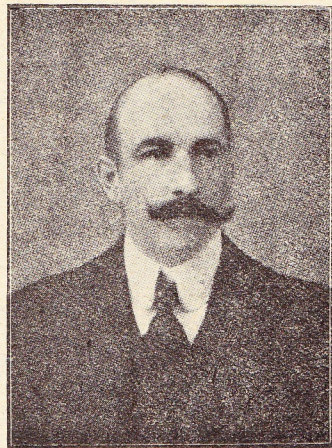
Tot de uitgave werkten ook krachtig mee de drukker Alfred Somers, priester Van Hemelrijck, onderpastoor in Sint-Gudule, de student Albert Dankelman, Mejuffers Gabrielle Wilmet, Gabrielle Verhulst, Josephine Felix en Madeleine Chautemps, de drogist Paul Delen en anderen.

Al deze opgenoemde werden aangehouden en verschenen te Brussel voor het Duitsche gerecht.

De heer Snoeck bekende geld gegeven te hebben, ook artikels geschreven te hebben voor een ander geheim blad « Patrie ».

Snoeck werd veroordeeld tot 9 jaar dwangarbeid, Van Hemelrijck tot 6 jaar, Somers tot 5 jaar, mejuffer Chautemps tot 1 jaar, Dankelman tot 3 jaar, Paul Delen tot 2 jaar, en in die verhouding waren ook de andere vonnissen.

Door de vlucht van Leroux werd het werk gestoord. Hij toch was de ziel geweest, hij had

Paul Delandsheere.

de draden in handen. Mevrouw Leroux kon wel dra brieven wisselen met hem. Zij stuurde zelfs haar kind naar Holland met een der konvoien kinderen, waarvan we later meer vertellen. Zij zelve geraakte in Februari 1918 ook over den draad.

De vrienden van de « Libre Belgique » deden nu een beroep op pater Van den Hout. Deze sprak er over met zijn vriend, priester Hemeleers, leeraar in het instituut Sainte-Marie.

Beiden besloten hun medewerking te verleen, al waren ze overtuigd, dat ze, eer drie maanden verlopen waren, gevangen zouden zijn.

De arbeid was zeer moeilijk, het papier was schaarsch en zij, die het leveren konden, werden scherp bewaakt. En nog erger, er waren twee groepen, die weinig van elkaar afwisten, zoodat er zelfs eens twee verschillende nummers verschenen.

Jonge lieden verspreidden het blad. Een dezer werd door de Duitschers verdacht en bespied.

Zekeren morgen vielen de speurders bij hem binnen en vonden een lijst van abonnementen. Dat was genoeg. Zoo deed men een huiszoeeking bij advokaat Van de Kerckhove, die onder den schuilnaam Fidelis schreef. De agenten kwamen aan de woning Delochtstraat. Juist ging het dochtertje buiten met haar onderwijzeres en beiden hadden in een tasch een dik pak exemplaren van het en de kommandantur zoo gehate blad. De Duitschers hinderden hen niet, maar drongen dan in huis, doorsnuffelden het en vonden niets. Toch hielden ze den heer Van de Kerckhove aan en sloten hem in de gevangenis van Sint-Gilles op. Blumenhaus, de onderzoeksrechter, ondervroeg hem, maar vermoedde niet, welk een ijverigen medewerker der « Libre Belgique » hij voor zich had. Hij verweet hem alleen nummers van het blad ontvangen te hebben. Fidelis moest 2000 mark storten en mocht dan heengaan (13 Juli 1917). Hij begon dadelijk weer te schrijven.

Den 21ⁿ Juli werd pater Paquet, nog een flink medewerker, gevangen genomen, en ook

E. H. Hemeleers.

priester Hemeleers, dokter Schoofs, de heer Onraet.

't Was nog altijd de jonge uitdeeler, die zich allerlei inlichtingen liet ontwingen. Andere aanhoudingen hadden nog plaats. Straffen werden uitgesproken zonder onderzoek. Zoo kreeg Fidelis twee maanden

Op Allerheiligen had de « Libre Belgique » een plaat van de graven der gefusilleerden op de Nationale Schietbaan.

De Duitschers waren woedend en, om zich te wreken, haalden ze van die schamele graven, de kruisen weg en vervingen ze door een plankje met een nummer.

De Duitschers stelden een premie van 100.000 mark op de ontdekking van Fidelis; en deze hoorde dat zelf van een onder-officier, toen hij op de vijfde verdieping der kommandantur (ministerie van Binnenlandsche Zaken), zijn gevangenisstraf uitdeed. Men kende hem toen alleen als advocaat Van de Kerckhove, en beschouwde hem als een gewoon abonné.

Intussen werd pater Paquet naar de strenge gevangenis van Rheinbach gestuurd. Priester Hemeleers kreeg 5 jaar dwangarbeid.

En nog zoovele anderen zaten in den kerker. En nog verscheen de « Libre Belgique ». Men deed een huiszoeking bij priester Van den Hout. Deze was gelukkig niet thuis. Hij moest zich dien dag naar Antwerpen begeven. Vrienden waarschuwden hem bij zijn terugkeer aan de Noordstatie. Hij verborg zich bij vrienden, eerst te Schaarbeek, dan te Molenbeek, las mis in zijn kamer en ging slechts bij 't vallen van den avond uit, en in burgerklederen, terwijl hij nu een prachtige baard bezat. Hij droeg een valschen naam René Courtade, en was in het bezit van een valsche identiteitskaart.

Zoo werd het December 1917. De heer Jourdain, de stichter, kon niet veel meer doen. Zijn dochter zat ook al gevangen. Bij hem hadden er nog altijd huiszoekingen plaats.

Pater Hebrant gaf nu zijn krachtigen steun. De « Libre Belgique » verscheen te Brussel, maar werd te Antwerpen herdrukt door de zor-

Facsimile van « La Libre Belgique » (N° 30).

gen van priester Buclens, mejuffer Van Cauwe-laert, pater Joliet, priester Bernaerts en anderen.

Alles ging goed tot 29 Januari.

Dien avond om kwart voor tien kwam advocaat Van de Kerckhove thuis. Ziehier hoe hij zelf het gebeurde verhaalt: (1)

« Bij de eerste schreden in de eetzaal, springt een kerel hem om den hals, huilende:

« Eindelijk heb ik u, Fidelis! »

't Was luitenant Külsch, een schavuit.

Politiemannen in burgerklederen, met den revolver in de vuist, stonden in de verandah tegenover mevrouw en mejuffer Van de Kerckhove, de meid en twee bezoeksters, mevrouw Cerfont en haar dochter. Allen zaten op een rij.

De Duitschers waren opgewonden. Reeds anderhalf uur wachtten ze koortsachtig op den terugkeer van hem, die hun de « groote koek » moest bezorgen en ze vreesden nog eens te mislukken

Op den hoek van de piano lagen twee geweldige artikels, door den advocaat geschreven voor het blad en elk oogenblik leunde een der speurders, zekere Speller met den elleboog op de plaats waar de papieren toegevouwen lagen.

Toer Fidelis zoo vast gegrepen werd, had hij slechts oog voor het gevaarlijk handschrift. Hij kon het echter niet zien van de plaats, waar men hem vasthield. Was het ontdekt? In dit

(1) Fidelis: « L'Histoire merveilleuse de la Libre Belgique ».